
ZDAŘILÝ KALEIDOSKOP MEZIVÁLEČNÉ LITERATURY

Šámal, Petr – Pavlíček, Tomáš – Barborík, Vladimír – Janáček, Pavel a kol. *Literární kronika první republiky. Události, díla, souvislosti*. Praha: Academia – Památník národního písemnictví – Ústav pro českou literaturu AV ČR 2018

ERIK GILK

Stoleté výročí vzniku Československa bylo oslavováno vskutku velkolepě na všech úrovních a připomínáno na nejrůznějších platformách. Humanitní vědy se k výročí připojily konáním mezioborových konferencí, dalších připomínkových akcí a vydáním kolektivních historických prací. Z nich je třeba na prvním místě připomenout monumentální opus *Republika československá 1918–1939*, který vyšel v Nakladatelství Lidové noviny pod redakčním vedením Dagmar Hájkové a Pavla Horáka a který zcela po zásluze získal Cenu Josefa Hlávky a Cenu Akademie věd. Je tedy zcela logické, že svým dílem přispěla k výročí rovněž literární historie a stalo se tak způsobem nanejvýš účtyhodným.

Řeč je o výpravném svazku *Literární kronika první republiky*, který se během krátké doby zapsal do povědomí badatelské obce a přes vysokou prodejní cenu, danou ovšem luxusní typografií a použitým papírem, vyšel již její dotisk. Sestavil ji tým znalců z Ústavu pro českou literaturu Akademie věd s dalšími spolupracovníky ze spřátelených pracovišť pod vedením Petra Šamála. Ten sice není specialistou na meziválečné období, ale má bohaté redakční zkušenosti, které v případě přítomného svazku dokázal skvěle využít.

Co na knize kromě její typografie a rozměru zaujme doslova na první pohled, je její akcent na internacionálnost literatury meziválečného Československa. Přímo na obálce je reprodukováno šest přebalů tehdy vydaných titulů, z nichž tři jsou české, jeden slovenský, jeden německý a jeden

maďarský. Kdyby tu bylo zobrazeno další dílo v polštině a v rusínštině, měli bychom pohromadě všechny jazyky, v nichž byla beletrie v tehdejším Československu vydávána. A k tomu bychom mohli přičíst početnou ruskou emigrantskou komunitu, která u nás rovněž publikovala, a vyjde nám neuvěřitelně pestrá mapa literární produkce první republiky. Tedy neuvěřitelně z perspektivy obyvatele současné České republiky, jemuž jsou překládány knihy dokonce i ze slovenštiny, naopak mezi válkami byly tato vícenárodnostní i vícejazyková koexistence a podílení se na celkovém obrazu tehdejší literární produkce zcela přirozené. Ovšemže největší pozornost je vedle majoritní české beletrie věnována pozornost slovenskému literárnímu životu, o čemž svědčí fakt, že jedním z hlavních redaktorů je bratislavský badatel Vladimír Barborík specializující se na slovenskou literaturu první poloviny 20. století.

Struktura publikace je promyšlená a vyvážená vzhledem k pestrosti, jakou hodlají autoři recipientovi poskytovat, a zcela odpovídá na první pohled obecnému podtitulu „Události, díla, souvislosti“. Výklad je veden po jednotlivých kalendářních letech a týká se striktně období první republiky, začíná se tedy s koncem října 1918 a nedostaneme se dál než na konec září 1938. Tento přístup je možná poněkud striktní vzhledem k vytyčenému období, na druhou stranu nemůže nepotěšit pravověrného historika. Každá kapitola začíná kalendáři literárního života příslušného roku, který je rozdělen podle jednotlivých měsíců a referuje o vzniku literárních časopisů nebo skupin, vydání významných děl či premiér divadelních her, vzniku nebo zániku renomovaných nakladatelských domů, smrti spisovatelů atp. Poté následuje čtyřstránkový výklad reprezentativního literárního díla pro daný rok, dvoustránka reprodukováných obálek vybraných děl v rubrice „Z knižní nabídky roku“ a kapitola je zakončena „souvislostmi“, jež tvoří stať vztahující se k vybranému problému meziválečné literatury. Témata statí jsou vybrána tak, aby postihovala pestrost tehdejšího literárního života (avantgarda, knihovny, literární ceny, Podkarpatská Rus, dětská literatura, literární věda, cenzura, knižní trh, menšinové literatury), přičemž jejich pořadí tvoří povedený kompoziční oblouk: pro rok 1918 bylo vybráno téma „Kde je jejich místo? Spisova-

telé tří jazyků a nový stát“ a výklad roku 1938 končí stať s názvem „Na křižovatce jazyků a kultur. Československo jako útočiště spisovatelů-exulantů“. To vše je opatřeno bohatým obrazovým doprovodem, převážně se jedná o reprodukce knižních obálek, fotografie tvůrců, archivní materiály (obzvláště ze zdrojů kooperujícího Literárního archivu Památníku národního písemnictví), grafy či tabulky. Svazek doplňuje nezbytný soupis vyobrazení, seznam použité literatury a jmenný rejstřík.

U publikací typu *Literární kroniky první republiky* bychom jistě mohli dlouho diskutovat a polemizovat s obsahem, respektive s literárními fakty, které do ní byly zařazeny a které nikoliv. Domnívám se ovšem, že takový přístup není zcela adekvátní, neboť vždy jde o vědomou (někdy i nevědomou, ale to rozhodně není případ recenzovaného svazku) redukci a selekci ze strany autorského týmu. Jednoznačný záměr lze podle mého názoru vyčíst z rozhodnutí vynechat z děl reprezentujících jednotlivé roky jméno Karla Čapka. Tedy s výjimkou divadelní hry *Adam stvořitel* (1927), která byla posledním návratem k umělecké spolupráci bratrské dvojice Josefa a Karla, což ovšem na věci nemění, spíše naopak, neboť se tím v sofistikovanější podobě popírá přínos Karlovy samostatné autorské tvorby. Jistě, tomuto rozhodnutí částečně ignorovat Karla Čapka lze rozumět, neboť v obecném povědomí o literatuře první republiky je to automaticky první (a leckdy jediné) jméno, které většinu lidí napadne, obdobnou výpovědní hodnotu mají seznamy předkládané studenty u zkoušek z literární historie, v nichž je „přečapkováno“. Na druhou stranu se jméno mladšího z obou bratrů vrací na tolika dalších místech (obzvláště v rubrice Události), že podle jmenného rejstříku je k jeho jménu odkazováno nejčastěji. Ostatně jak také jinak, literární život první republiky je bez Karla Čapka prostě nemyslitelný.

Zatímco tato snaha je recenzentovi sympatická, mnohem jednodušeji by se dalo polemizovat s výběrem jednoho jediného díla reprezentujícího literaturu daného roku. To byl jistě pro badatelský tým největší oříšek, jakkoliv si pro něj již na začátku stanovili jasný klíč: „[...] redaktoři tuto kvótu [tj. kvótu 21 let] rozdělili mezi třináct děl napsaných česky, čtyři napsaná slovensky a čtyři německy“. (s. 14) Obdobně stojí za zmínku distribuce tex-

tů dle literárních druhů: bylo vybráno jedenáct prozaických, osm básnických a dvě dramatická díla. Nehodlám toto rozhodnutí nijak komentovat či napadat, mohu jen vyjádřit uspokojení nad skutečností, že z německy píšících spisovatelů se dostalo i na prozaiky moravského původu (Hermann Ungar, Ludwig Winder), zatímco jinde se běžně píše pouze o pražském kruhu (zde vedle Franze Kafky Franz Carl Weiskopf, který ovšem nepatří k učebnicovým případům).

Vzhledem k použité metodě, kdy výklad postupuje rok za rokem, se nabízí srovnání s projektem *Dějiny nové moderny* badatelského týmu vedeného Vladimírem Papouškem. Konkrétně jen s prvním dílem pokrývajícím roky 1905 až 1923 a překrývajícím se tedy s přítomným svazkem jen minimálně, neboť další dva díly jsou komponovány podle jiného, mnohem volnějšího klíče, avšak pro komparaci použitých postupů je tento překryv dostatečný. *Dějiny nové moderny* v kapitolách věnovaných jednotlivým rokům více kontextualizují díla, jež vyšla v příslušném roce, avšak dle zaměření jednotlivých badatelů jsou mnohem více výběrové. V nejedné kapitole nabízejí poměrně inovativní, ne-li přímo provokativní interpretační pasáže, na druhou stranu může výklad do značné míry podléhat svévoli, neboť se na každé kapitole podílel vždy jeden autor. *Literární kronika* nehledá vztahy mezi literárními texty daného roku prostřednictvím explicitního výkladu, ale implicitně, samotným zařazením děl či autorů vedle sebe. Výběr je navíc – vzhledem ke skutečnosti, že na každé kapitole se podílel přinejmenším čtyřčlenný redaktorský tým – výsledkem konsenzu a nepodléhá do takové míry individuálním preferencím badatele. Přičtu-li k tomu akcentaci recepcce literárních děl v *Literární kronice* (obzvláště v rubrikách Události a Dílo), mám za to, že právě tato publikace mnohem adekvátněji odpovídá intencím nového historismu (jimiž se oba svazky inspirovaly), jehož základním postulátem je přiblížit se co nejvíce dobovému horizontu tehdejšího modelového čtenáře. Ostatně umělecký text se dostává do čtenářského povědomí nikoliv samotným aktem vydání, ale teprve ve chvíli jeho kritické recepcce ve formě zveřejněné konkretizace, jak prokázal nejen Felix Vodička.

Není tedy pochyb, že se nám v případě *Literární kroniky první republiky* dostává do rukou ve všech ohledech zdařilá a cenná publikace, jež navíc není zaměřena jen na úzký badatelský okruh. Nabízí totiž nezvykle panoramatický vhled do literární krajiny doby mezi světovými válkami, aniž by cokoliv slevila z její bohaté morfologie.